

Werkprogramma 2027-2031

Van wetenschap naar maatschappelijke meerwaarde
Nieuwe perspectieven voor een veranderend pensioenlandschap

Voorwoord

De komende jaren wordt het Nederlandse pensioenlandschap geconfronteerd met ingrijpende veranderingen. Demografische en arbeidsmarktontwikkelingen, technologische vernieuwing, maatschappelijke vraagstukken en veranderingen in de internationale context stellen pensioenfondsen, verzekeraars, toezichthouders, sociale partners en beleidsmakers voor nieuwe uitdagingen. Ook de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel onder de Wet toekomst pensioenen (Wtp) vraagt om nieuwe inzichten en aanpassingen. Juist in zo'n periode is behoefte aan betrouwbare kennis, nieuwe inzichten en ruimte voor reflectie.

Netspar speelt hierin een verbindende rol. Al meer dan twintig jaar slaan wij de brug tussen wetenschap en praktijk en brengen we onderzoekers, beleidsmakers en professionals samen rond een gezamenlijke Kennisagenda. Zo dragen we bij aan een goed geïnformeerd pensioendebat en aan kennis die helpt bij het maken van toekomstgerichte keuzes.

Onze kracht ligt in het netwerk dat we samen vormen: een open en verbonden community waarin wetenschap en praktijk elkaar ontmoeten en versterken. In dit bloeiende ecosysteem van wederzijdse kruisbestuiving ontstaan nieuwe ideeën, worden inzichten aangescherpt en vinden onderzoeksresultaten hun weg naar beleid en uitvoering. Met een sterke gerichtheid op impact zorgen we ervoor dat kennis niet op de plank blijft liggen, maar bijdraagt aan oplossingen voor de maatschappelijke vraagstukken van vandaag en morgen.

Met het aflopen van het Werkprogramma 2023-2027 hebben we Netspar opnieuw laten evalueren. Daarbij zijn zowel partners, internationale wetenschappers als een onafhankelijke evaluatiecommissie gevraagd om kritisch naar onze rol en activiteiten te kijken.

De uitkomsten zijn positief. Netspar wordt breed gewaardeerd en levert volgens de evaluatie een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van het pensioendebat in Nederland. De evaluatiecommissie concludeert dat de wetenschappelijke betekenis van Netspar "uitstekend" is en dat het netwerk bijdraagt aan een objectieve en wetenschappelijke onderbouwing van de discussie over pensioenen, vergrijzing, en inkomen voor later in Nederland.

Ook internationaal is er grote waardering. De leden van de Scientific Council benadrukken dat Netspar op unieke wijze wetenschappers, beleidsmakers en de pensioensector samenbrengt – een vorm van samenwerking die internationaal wordt gezien als een "gold standard."

Tegelijkertijd brengen de komende jaren ook nieuwe uitdagingen met zich mee. De maatschappelijke vraagstukken rond pensioen, vergrijzing en financiële zekerheid blijven groot en complex, terwijl ook het financiële draagvlak voor kennisontwikkeling niet vanzelfsprekend is. Juist daarom is het belangrijk om scherp te blijven op waar Netspar het verschil kan maken en hoe we onze brugfunctie tussen wetenschap en praktijk verder kunnen versterken.

In dit Werkprogramma lichten we toe hoe we daar in de periode 2027–2031 invulling aan geven. Na twintig jaar ervaring lijkt Netspar een goede balans te hebben gevonden in de huidige mix van onderzoeksprogramma's, grants en activiteiten. We kiezen dan ook niet voor een fundamenteel andere koers, maar bouwen voort op wat goed werkt, terwijl we onze activiteiten en inhoudelijke focus verder aanscherpen.

In de eerste hoofdstukken van dit document schetsen we de missie en visie van Netspar, gevolgd door de speerpunten die onze prioriteiten en activiteiten voor de komende jaren richting geven. Vervolgens lichten we de Kennisagenda toe: de inhoudelijke thema's waarop we ons richten en waarop wetenschap en praktijk elkaar kunnen versterken.

Met dit Werkprogramma willen we bijdragen aan een toekomstbestendig pensioen en aan oplossingen voor de complexe maatschappelijke vraagstukken van onze tijd. Dat kunnen we alleen samen. Daarom blijven we bouwen aan een open en verbonden community waarin kennis wordt ontwikkeld, gedeeld en toegepast – samen met onze partners uit wetenschap, beleid en praktijk – ten dienste van deelnemers en de samenleving als geheel.

Namens Netspar

Lisa Brüggen, Saskia ter Ellen en Mathijs van Dijk

Missie en visie

Missie

Netspar stimuleert een goed geïnformeerd pensioendebat op basis van wetenschappelijk onderzoek. We verbinden wetenschap en pensioensector en dragen zo bij aan een toekomstbestendig pensioen in Nederland.

Dat doen we door:

- **Kennisontwikkeling** aan de hand van vijf thema's waarbinnen het wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt.
- **Kennisdeling** via publicaties, bijeenkomsten en onderwijs aan pensioenprofessionals en masterstudenten.
- **Netwerkontwikkeling** door relevante doelgroepen binnen wetenschap en sector met elkaar te verbinden.

Visie

Netspar is hét kennisnetwerk voor iedereen die zich bezighoudt met onderzoek, beleid of uitvoering op het gebied van pensioenen in Nederland. Ons netwerk staat centraal: Wetenschappers en professionals vinden elkaar om samen te werken aan relevante kennisvragen en kennis te delen. Op basis van wederzijdse betrokkenheid dragen partners bij naar draagkracht met kennis, data en middelen.

Wat maakt Netspar uniek?

Netspar opereert op basis van haar kernwaarden
Objectiviteit, Deskundigheid en Toegankelijkheid.

5 kenmerken waarmee Netspar zich onderscheidt van andere organisaties in de (Nederlandse) pensioensector:

1. Verbindend kennisnetwerk

Wij zijn geen belangenbehartiger of lobbyorganisatie, maar een platform dat wetenschap en praktijk systematisch samenbrengt.

2. Brede deelname van de sector

Beleid, toezicht, uitvoering (fondsen, PUO's, verzekeraars), sociale partners en wetenschap ontmoeten elkaar binnen Netspar.

3. Wetenschappelijk en objectief

Onze basis is academisch. Onderzoek gebeurt integer en volgens hoge wetenschappelijke standaarden.

4. Multidisciplinair en pluriform

Pensioenvraagstukken vragen om verschillende perspectieven. Wij brengen standpunten en inzichten samen en stimuleren een open debat.

5. Breed toegankelijke en gedeelde kennis

We zorgen ervoor dat kennis toegankelijk, toepasbaar en zichtbaar wordt in sector en samenleving.

Speerpunten 2027-2031

Om onze visie te verwezenlijken binnen de missie, hebben we oog voor de balans én synergieën tussen wetenschappelijke diepgang en praktische relevantie en bereik. We willen met betekenisvolle kennis de juiste mensen bereiken. Daarbij waken we over een verantwoorde en effectieve inzet van middelen en zorgen we voor efficiënte en gestroomlijnde processen.

De volgende speerpunten staan centraal:

Speerpunt 1

Stimuleren van innovatieve en toepasbare kennisontwikkeling van hoge wetenschappelijke kwaliteit

We richten ons op onderzoek dat zowel vernieuwend als relevant is voor de pensioensector en daarbuiten. Binnen de vijf hoofdthema's creëren we ruimte voor diepgravend wetenschappelijk werk en voor toekomstgerichte inzichten die richting geven aan beleid en praktijk. Daarbij stemmen we prioriteiten af met partners en zorgen we dat onderzoek aansluit bij actuele en opkomende vraagstukken.

Speerpunt 2

Realiseren van effectieve en inclusieve kennisdeling met impact

We delen kennis op een toegankelijke en doelgerichte manier, zodat die daadwerkelijk bijdraagt aan beter beleid, betere besluitvorming en betere uitvoering. We houden hierbij rekening met de diversiteit van onze doelgroepen. We versterken de interactie tussen wetenschap en praktijk door tweerichtingsverkeer actief te stimuleren: kennisdeling is geen eenzijdige overdracht, maar een voortdurende uitwisseling van inzichten en ervaringen.

Speerpunt 3

Versterken van het bestaande netwerk

We investeren in een sterke community waarin wetenschappers, beleidsmakers en professionals elkaar gemakkelijk weten te vinden. We bevorderen samenwerking tussen bestaande partners, zorgen voor een goede inbedding van nieuwe leden en versterken onze positie in de Europese context. Door het netwerk actief te verbinden vergroten we de kwaliteit en relevantie van kennisontwikkeling en -deling.

Speerpunt 4

Vergroten van de bekendheid als vooraanstaand kennisnetwerk

We vergroten de zichtbaarheid van onze inhoudelijke bijdragen en activiteiten, zowel binnen de sector als in bredere wetenschappelijke en maatschappelijke context. We laten beter zien waar Netspar voor staat, welke kennis wij ontwikkelen en hoe die kennis bijdraagt aan een toekomstbestendig pensioen. Zo vergroten we onze aantrekkingskracht voor partners, onderzoekers en andere stakeholders.

Speerpunt 5

Waarborgen van de continuïteit van de organisatie

We borgen de continuïteit van de organisatie door te investeren in duurzame langetermijnfinanciering, nieuwe partnerschappen en een robuuste en toekomstbestendige organisatiestructuur. Daarmee zorgen we dat Netspar effectief kan blijven functioneren in een veranderende omgeving. We richten processen zo in dat ze efficiënt, transparant en flexibel zijn, zodat we als organisatie tijdig kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen in wetenschap en pensioensector.

Vanuit deze speerpunten richten we ons in de periode 2027-2031 op een gezamenlijke Kennisagenda die richting geeft aan het onderzoeksprogramma.

Kennisagenda 2027-2031

Deze Kennisagenda omschrijft de strategische onderzoeksthema's – gericht op actuele en toekomstige pensioenvraagstukken – voor het Werkprogramma 2027-2031. Centraal staat de vraag welke wetenschappelijke inzichten bijdragen aan een toekomstbestendig pensioen in Nederland. De Kennisagenda geeft richting, maar werkt thema's niet volledig uit. De prioritering en concretisering van onderzoeksonderwerpen vindt plaats tijdens de uitvoering van het Werkprogramma, in afstemming met Netspar-partners. Halverwege het Werkprogramma wordt de Kennisagenda geëvalueerd en, waar nodig, bijgesteld, zodat de inhoud actueel blijft en aansluit op ontwikkelingen in maatschappij en pensioensector.

De Kennisagenda heeft vijf hoofdthema's, deels bestaand uit klassieke Netspar-onderwerpen die onverminderd actueel zijn en deels uit nieuwe onderwerpen die door ontwikkelingen rondom pensioen, vergrijzing en pensionering de komende periode extra in de belangstelling staan. Deze hoofdthema's zijn niet los van elkaar te zien en worden bovendien alle beïnvloed door 'verbindende' thema's zoals wet- en regelgeving. Twee van deze verbindende thema's (technologie en internationale context) benoemen we expliciet, gezien hun rol in het debat in zowel wetenschap als praktijk en om de samenhang binnen de Kennisagenda te versterken.

Hoofdthema 1:

Pensioenstelsel op korte en lange termijn

Ook na 2028 zal de sector nog volop bezig zijn met de verdere uitwerking en evaluatie van de Wtp-transitie. Het nieuwe stelsel brengt gevolgen met zich mee voor de situatie en keuzes van verschillende groepen deelnemers. Een nieuwe balans tussen individuele keuzevrijheid, collectieve risicodeling en solidariteit beïnvloedt ook de identiteit van het pensioenstelsel, met mogelijke gevolgen voor het vertrouwen in het stelsel en het bredere maatschappelijk draagvlak. Deze gevolgen roepen de vraag op wat een passende governance-structuur kan zijn die aansluit bij de veranderende rol van deelnemers, sociale partners en toezichthouders. Op de langere termijn blijven structurele vraagstukken rondom vergrijzing, collectiviteit, arbeidsverhoudingen (CAO-afspraken), marktordening (consolidatie, mededinging) en de houdbaarheid van de verschillende pensioenpijlers relevant. De verhouding tussen de eerste, tweede en derde pijler zal zich blijven ontwikkelen, evenals de toegankelijkheid van deze pijlers. Aandacht gaat daarbij ook uit naar de gevolgen van de verhoging van de AOW-leeftijd en eventuele andere veranderingen in de eerste pijler. Binnen dit thema is tevens ruimte voor onderzoek naar de kenmerken van een 'optimaal' pensioenstelsel. Internationale voorbeelden kunnen hierbij waardevolle inzichten bieden.

Hoofdthema 2:

Financiële markten, beleggingsbeleid en maatschappelijke rol

Strategische asset allocatie en risicobeheer zijn ook de komende jaren relevante beleidsterreinen waarop ontwikkelingen in wetenschap en pensioenpraktijk elkaar kunnen versterken. Naast klassieke aandachtsgebieden als rente- inflatie-, en liquiditeitsrisico's ontstaat meer aandacht voor geopolitieke onzekerheden, klimaatrisico's, en het streven naar een koopkrachtig pensioen onder de Wtp. De trend dat pensioenuitvoerders geacht worden rekening te houden met de voorkeuren van deelnemers en klanten (zoals hun risicohouding en duurzaamheidspreferenties) wordt bestendigd. Uitdagingen daarbij zijn het adequaat meten van deze voorkeuren, het vertalen van heterogene voorkeuren naar een collectief beleggingsbeleid en de toenemende polarisatie binnen samenleving en ook deelnemerspopulaties. Binnen verantwoord beleggen komt meer nadruk te liggen op het meten (datakwaliteit) en waarborgen van de effectiviteit: engagement versus uitsluiting, private beleggingen en additionaliteit, impactmeting, en het vermijden van greenwashing. Daarnaast is er een groeiende discussie over de mogelijke rol van de pensioensector in maatschappelijke uitdagingen als energietransitie, woningbouw en veiligheid en hoe deze rol zich verhoudt tot de fiduciaire plicht.

Hoofdthema 3:

Demografie, arbeid en gezondheid

De vergrijzing, stijgende levensverwachting en krimpende beroepsbevolking zetten de houdbaarheid van het huidige stelsel onder druk en hebben invloed op pensionering, arbeidsmarkt en economie. Mensen leven langer, maar niet iedereen bereikt de AOW-leeftijd in goede gezondheid. Verschillen in gezonde levensverwachting leiden tot ongelijkheid en beïnvloeden de discussie over een flexibele pensioenleeftijd. Technologische ontwikkelingen en de veroudering van vaardigheden vergroten het risico op werkloosheid onder ouderen. Aandacht voor duurzame inzetbaarheid is van belang om mensen langer en gezond aan het werk te houden. Tegelijk staat door vergrijzing en toenemende gezondheidsverschillen het stelsel van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen onder druk. Ook hebben migratie en internationale arbeidsmobiliteit gevolgen voor de arbeidsmarkt en pensioenopbouw. De samenhang tussen uitdagingen op het gebied van pensionering, arbeid, gezondheid en wonen vraagt om een integrale benadering. Dit vereist meer inzicht in mogelijke oplossingsrichtingen, zoals hoe het bevorderen van gezondheid, het ondersteunen van mantelzorgers en geleidelijke pensionering bij kunnen dragen aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt waarin iedereen zo lang mogelijk actief kan blijven.

Hoofdthema 4:

Maatwerk, communicatie en keuzebegeleiding

Het nieuwe pensioenstelsel vraagt aandacht voor activering, communicatie en keuzebegeleiding, waar mogelijk afgestemd op de voorkeuren en omstandigheden van heterogene deelnemersgroepen. Maatwerk kan bijdragen aan vertrouwen, betrokkenheid en grip op de financiële toekomst in een pensioen-omgeving waarin deelnemers niet verdwalen in complexiteit, maar juist meer handelingsperspectief ervaren. Dit roept de vraag op hoe demografische, gedrags- en vaardigheidsgegevens kunnen leiden tot een passende indeling van deelnemers ten behoeve van begrijpelijke communicatie op maat, bijvoorbeeld over gevolgen van keuzes en onzekere pensioenuitkomsten (met oog voor juridische rand-

voorwaarden). Communicatie beïnvloedt activering en gedrag, waarbij keuze-architectuur een relevante rol speelt om keuzestress te verminderen zonder autonomie te ondermijnen. Keuzebegeleiding (met taakafbakening als aandachtspunt) raakt ook aan integrale financiële planning, o.a. in de samenhang tussen inkomen, wonen en zorg. Nieuwe technologie kan data-analyse en keuzebegeleiding ondersteunen, mits ingebed in een zorgvuldig juridisch en ethisch kader.

Hoofdthema 5:

Toereikendheid en ongelijkheid

Er is toenemende aandacht voor de toereikendheid van pensioen en voor deelnemers die door een samenspel van factoren (intersectionaliteit) in een kwetsbare positie kunnen komen, zoals zzp'ers, vrouwen, migranten, lage inkomensgroepen, financieel laaggeletterden, mantelzorgers en mensen met cognitieve achteruitgang. Kwetsbaarheid wordt versterkt als deze kenmerken samenhangen en raakt ook aan schuldenproblematiek en bredere financiële gezondheid. Om passende maatregelen te ontwikkelen, is een scherp beeld nodig van zowel risicofactoren als mitigerende factoren die invloed hebben op pensioenuitkomsten in eerste, tweede en derde pijler. Een relevante vraag daarbij is welke beleidsinstrumenten (zoals pensioenplicht of collectieve regelingen) barrières voor toegang tot pensioenopbouw kunnen verlagen en witte en grijze vlekken kunnen verkleinen. Een gerelateerd onderwerp is de gender pension gap en de invloed van onbetaald werk, loopbaanonderbrekingen en ongelijke beloning. De gevolgen van hervormingen voor het nabestaandenpensioen vragen eveneens aandacht. Van belang is dat beleid, nieuwe pensioenproducten en (keuze)begeleiding inspelen op de diversiteit aan omstandigheden en bijdragen aan de toereikendheid van pensioen.

Verbindend thema:

Technologie, data en innovatie

Technologie, in het bijzonder kunstmatige intelligentie (AI), biedt kansen voor de pensioensector binnen elk van de vijf hoofdthema's. Denk aan efficiëntere administratie, beter risicobeheer, en meer data-gedreven beslissingen. Binnen het beleggingsbeleid kunnen mogelijkheden om grote hoeveelheden data te verzamelen en te analyseren helpen bij het inschatten van risico's en van andere aspecten zoals duurzaamheid en impact. Er liggen ook mogelijkheden voor verbeterde communicatie en keuzebegeleiding, bijvoorbeeld door meer gepersonaliseerde informatie te verstrekken of door geautomatiseerd advies. Onderzoek naar de meest effectieve toepassingen van AI en andere technologische innovaties in de pensioensector staat nog in de kinderschoenen. Gebruik van zulke technologie en systemen is alleen mogelijk binnen heldere ethische, juridische en maatschappelijke kaders. Ook de kwaliteit van de gebruikte informatie, cybersecurity (bescherming van data en systemen) en digitale soevereiniteit zijn relevant voor een goed en vertrouwenwekkend pensioenstelsel.

Verbindend thema:

Europa, beleid en mondiale context

De Nederlandse pensioenwereld heeft steeds meer oog voor de mogelijke consequenties van veranderingen in de internationale context die de vijf hoofdthema's raken. Te denken valt aan Europese discussies over auto-enrollment, beleggingsregels, grensoverschrijdend pensioen en wijzigingen in regelgeving en toezicht (o.a. herziening van IORP II en Solvency II en de Savings & Investment Union). Vergelijkingen tussen pensioenstelsels binnen Europa kunnen leiden tot spanningen, maar ook tot het trekken van nuttige lessen. Invloedrijke rapporten in binnen- en buitenland (Draghi, Letta, WRR, Van Zwol) schetsen lange-termijn toekomstscenario's waarvan de impact op de Nederlandse pensioensector nog maar beperkt helder is. Geopolitieke en macro-economische ontwikkelingen als begrotingsbeleid, renteontwikkelingen, en mondiale politieke risico's kunnen impact hebben op beleggingsbeleid (o.a. home bias, weging van Amerikaanse beleggingen, alternatieve beleggingen zoals infrastructuur en innovatie).